

VIII РОЗДІЛ ТРАДИЦІЙ І СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147:811.1

*Антоненко О.В.
Харків, Україна*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий освітній простір передбачає постійне вдосконалення національної системи освіти, модернізацію змісту освіти й спрямування її згідно світових тенденцій і вимог ринку праці, забезпечення безперервності освіти і навчання протягом життя.

У «Національній стратегії розвитку освіти України на 2012 – 2021 роки» наголошується на важливості підвищення якості й конкурентоспроможності освіти, зміцненні співпраці в освітній галузі з країнами Європи. Саме тому актуальним для позитивно-результативного розвитку вітчизняної системи освіти є врахування досвіду зарубіжних країн, насамперед тих, які успішно реалізують положення Болонської декларації.

До таких країн належить Чеська Республіка, яка посідає провідне місце серед держав Східної та Центральної Європи за рівнем життя її населення, соціально-економічного, культурного, політичного, та звісно, освітнього розвитку.

Демократична Чехія одна з перших європейських держав, яка стала активно впроваджувати в практику рекомендації Ради Європи з питань мовної освіти, мов та підготовки вчителів іноземних мов. У зв'язку з цим вважаємо доцільним вивчення практичного досвіду підготовки вчителів іноземних мов у контексті модернізації системи вищої освіти цієї країни.

Аналіз досліджень і публікацій. Останнім часом у теорії і практиці вищої освіти українськими вченими набуто певний досвід вивчення зарубіжної педагогіки, який може стати основою вдосконалення професійної підготовки вчителів іноземної мови (Н.Абашкін, Г.Алексевич, А.Алексюк, Г.Сгорова, Л.Лагун, В.Мельниченко, С.Москаленко, О.Овчарук, О.Рибак, Г.Степаненко, І.Тараненко, І.Фольварочного та ін..).

Проблема формування професійної компетентності висвітлена в роботах Л.Зеленської, Л.Карпової, Н.Кузьміної, Н.Лобанової, А.Маркової та ін.; формування окремих аспектів професійної іншомовної компетентності присвячено дослідження Л.Апатової, В.Баркасі, О. Волченко, Н.Гез.

Низку робіт, спрямованих на пошук методів і прийомів удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема,

навчанню майбутніх вчителів іноземних мов, складають публікації й дисертації В.Базуріної, О.Бігич, Н.Бориско, І.Гушлевської, О.Калініна, Т.Колодько, О.Малиновської, О.Махреєвої, С.Ніколаєвої, О.Петрашук, Є.Солововой.

У працях М. Тадеєвої, Н.Дзюбишиної досліджуються різні аспекти іншомовної освіти школярів і студентів Чеської Республіки.

Пошук шляхів реформування системи освіти в Чеській Республіці став предметом наукових розвідок таких чеських учених, як Є. Вальтерова, І.Ваня, Вл.Паржизек, Я.Пруха, О.Хлупа та ін.. О.Долга та А.Мамитов у своїх роботах порушували питання історичного розвитку й сучасного стану неперервної освіти в Чеській Республіці.

Водночас, незважаючи на суттєві теоретичні і практичні здобутки, залишається недостатньо дослідженою проблема вдосконалення освіти вчителів іноземних мов у Чеській Республіці.

Мета статті – проаналізувати особливості професійної підготовки вчителів іноземних мов у вищих навчальних закладах Чеської Республіки в контексті модернізації європейської освіти.

Виклад основного матеріалу. У Чеській Республіці склалася потужна система вищої освіти до якої входять університети, інститути, академії. Нині в державі функціонують 28 державних і понад 40 приватних вищих навчальних закладів.

Карлів університет у Празі, заснований у 1348 році, був першим у Центральній Європі вищим навчальним закладом і дотепер залишається одним із найпрестижніших європейських університетів.

Другий за величиною поміж університетів країни – Массаріков університет у м. Брно, заснований у 1919 році, тут налічується вісім факультетів, серед них педагогічний. Майже кожне велике місто в Чехії має свій державний вищий навчальний заклад на рівні класичної європейської освіти [4].

В останні два десятиліття в Чехії, як і в багатьох інших європейських державах, проходив процес інтенсивного підвищення кількісних показників педагогічної освіти. Чіткий план реформи педагогічної освіти було викладено в «Національній програмі розвитку освіти й виховання в Чеській Республіці», так званій «Білій книзі» (2001 р.). У цьому документі подано державні вимоги до якості підготовки вчителів, визначено їхню професійну роль і компетенції [6].

Правові засади приєднання освітньої системи Чехії до Болонського процесу були закріплені в новому Законі «Про освіту» (2004 р.), у Законі «Про школу» (2004, 2012 рр.).

Зокрема, у Законі «Про школу» (2004, 2012) сформульовані загальні цілі освіти в Чеській державі:

- розвиток особистості відповідно до віку, індивідуальних особливостей і можливостей, підготовка до особистого і суспільного життя, освіта протягом всього життя, результатом чого є участь у трудовій діяльності й зайнятість;

- підтримка усвідомлення приналежності свого народу до європейської та світової спільноти, поваги до інших народів, культури й цінностей, які вироблені за період суспільства;
- виховання шанобливого ставлення до європейських культурних традицій і цінностей, до етнічних, культурних, мовних та релігійних особливостей нації, незважаючи на приналежність до певного народу [8].

Досягненню поставлених цілей сприяла реалізація низки завдань, вирішення яких мало підвищити ефективність чеської освіти в інтересах розвитку кожної людини і Чеської держави загалом, оскільки людський потенціал визнано пріоритетною умовою успішного розвитку країни.

Важливим доповненням до цих документів став Акт «Про педагогічних працівників» (2004 р.), у якому викладені нові вимоги до кваліфікації вчителів, зокрема визначено, що ступінь магістра є необхідною умовою для присвоєння кваліфікації вчителів початкової і середньої шкіл.

Із метою адаптації чеської моделі вищої освіти до європейських вимог у закладах університетського типу введена трирівнева професійна підготовка.

Навчання першого рівня вищої освіти – бакалавріат (3 роки), другого рівня – магістрат (2 роки), третього рівня – докторантура (3-5 років) [6].

Із 2001/2002 навчального року в чеських ВНЗ відбулося чітке розмежування бакалаврських і магістерських програм. Студенти, які виконали бакалаврську програму, здобувають вищу освіту з присвоєнням (ступеня) «бакалавр». На цьому вони можуть завершити навчання або продовжити його за наступною магістерською програмою [8].

При переході до наступної програми допускається зміна студентом ВНЗ, факультету та спеціальності. Для продовження навчання за магістерською навчальною програмою необхідно скласти два-три перехідні іспити, які є профільними для визначеної професії.

Чітко встановленого терміну навчання студентів у чеських вузах не існує. Для того, щоб завершити програму підготовки за обраною спеціальністю, студент повинен скласти іспити і тести з певного переліку предметів і набрати необхідну суму балів.

Значну роль у реформуванні вищої освіти Чехії відіграє введення трансферної системи європейських кредитів (ECTS). Її запровадження підвищує гнучкість вищої освіти, сприяє забезпеченню мобільності студентів і викладачів у межах європейського освітнього простору [3]. Мобільності випускників сприяє отримання диплома чеською та англійською мовами, зразок якого запропонований Радою Європи та Європейською Комісією.

Згідно з європейськими і світовими традиціями вищі навчальні заклади Чеської Республіки користуються правом автономії. Сьогодні Міністерство освіти і науки виконує функції координації, запроваджує певні норми навчання, здійснює загальний нагляд і контроль за діяльністю

навчальних закладів, регулює бюджетні кошти. Відповідно до сучасного законодавства Чехії вищі навчальні заклади користуються особливими повноваженнями щодо виборності їхніх керівників, відповідальності за якісний підбір науково-педагогічних кадрів, здійснення внутрішнього контролю за якістю освіти, діяльності всіх суб'єктів, які беруть участь в управлінні закладом освіти.

Усвідомлюючи значення інтелектуального потенціалу вищої освіти, держава визнає за університетами виключне право на самостійність у визначенні напрямку професійної підготовки студентів.

Провідні складові змісту навчання майбутніх учителів іноземних мов у Чеській Республіці збігаються із загальноєвропейською Рамкою кваліфікації (2005).

Теоретична складова педагогічної освіти включає вивчення педагогіки, загальної освітньої психології та соціології.

Загальною практикою є спеціалізація студентів з двох предметів і одна іноземна мова в поєднанні з будь-якою іншою дисципліною (це може бути й друга іноземна мова). Вищі навчальні заклади Чеської Республіки заохочують студентів вивчати другу іноземну мову, вважаючи, що це надасть можливість майбутнім учителям уникнути труднощів, при роботі з учнями. Однак при виборі іноземних мов для вивчення існують певні обмеження. За умови обрання студентом для вивчення іноземної мови, яка не дуже поширена, другою в навчальному плані пропонується англійська, французька, німецька мови.

Усі студенти вивчають курси з історії, літератури, культури країни, мова якої вивчається. Обов'язковим компонентом іношомовної підготовки студентів є вивчення граматики іноземної мови. До змісту підготовки майбутніх учителів іноземних мов включено курси лінгвістики, соціолінгвістики, психолінгвістики [4].

Студенти отримують знання з методики викладання іноземної мови – термін і обсяг такої підготовки варіюється, однак даний курс сфокусований на підготовці вчителя до процесу навчання, суб'єктом якого є учень, та на реалізації комунікативного підходу в навчанні іноземної мови.

Випускники дворічної програми магістратури набувають досвіду з майбутньої професії вчителя іноземних мов, виконуючи навчальний план, що складається з обов'язкових і факультативних курсів, спрямованих на здобуття професійних знань, а також через проходження студентом педагогічної практики. Навчання в магістратурі передбачає виконання студентом дослідницької роботи, у тому числі з методики викладання іноземної мови.

Особливістю навчальних програм із підготовки вчителів іноземних мов у Чеській Республіці є реалізація «Європейського виміру», який базується на: визначенні вивчення європейської специфіки у зміст окремих дисциплін навчального плану; визнанні необхідності забезпечення реалізації рішень Болонського процесу та релевантних стандартів якості освіти; розробці навчальних курсів, що надають змогу отримання кваліфікації «учитель» у декількох країнах; участі в європейських проектах

і можливостях забезпечення мобільності студентів; заключенні міждержавних та міжуніверситетських угод; законодавчому забезпеченні вивчення іноземних мов [2].

Сьогодні обов'язковим компонентом навчальної програми також є підготовка до використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання (ІКТ). Такі курси націлені на отримання відомостей про іноземну мову та вироблення інформаційно-комунікативні навичок та вмінь.

Підвищенню якості професійної підготовки вчителів іноземних мов сприяє залучення викладачів чеських вищих навчальних закладів до проектів Ради Європи в галузях освіти.

Так, наприклад, науковці Карлового університету долучилися до реалізації проектів мовної освіти. Зокрема, Радка Перклова стала координатором мовного проекту, створивши модель Європейського мовного порт фоліо для учнів віком 11-15 років.

Ще одним важливим заходом стала розробка прикладного мовного проекту Language Integrated Learning (автор – Marie Hofmannova), за допомогою якого забезпечується навчання окремих дисциплін англійською мовою у вищих начальних закладах і середніх школах.

Чеські викладачі ВНЗ долучилися до загальноєвропейських проектів із розгортання мовних курсів за допомогою інтерактивних програм електронного навчання.

Висновки. Чеська Республіка має чималий досвід у підготовці вчителів іноземної мови. Найбільші університети держави пропонують гнучкі навчальні програми трьох рівнів: бакалавріату, магістрату й докторантури.

Удосконалення системи вищої освіти в Чехії за європейськими зразками (введення трансферної кредитної системи, реалізація програми «Європейського виміру», додаткове вивчення іноземних мов, залучення до міжнародних мовних проектів) сприяє якісній підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів.

Список літератури: 1. Долгая О. И. Культурологические основы непрерывного образования в Чешской Республике / О. И. Долгая // Педагогика. – 2014. – №7. – С. 116 – 123. 2. Кузнецова О.Ю. Особенности подготовки учителей иностранных языков в европейских странах / О.Ю. Кузнецова // Вісник Житомирського державного університету – 2009. – №47. – С. 66 – 70 . 3. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у країнах Західної Європи: спільність і розбіжності / Л. П. Пуховська // К.: Вища школа. – 1997. – С. 30 – 50. 4. Чехія: погляд на систему освіти / [відп. за вип. Людмила Фіра]. – Т. :Укрмедкнига, 2006. – 99 с. 5. Яникова, В. Болонский процесс и педагогическое образование в Чехии / В. Яникова // Высшее образование в России. – 2009. – № 9. – С. 132–137. 6. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha [Електронний ресурс] / Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. – Praha,

2001. – 98 s. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>. – Nazva z ekrana. 7. Zákon o pedagogických pracovních a o změně některých zákonů [Elektronní resurs] : zákon ze dne 24. září 2004 // Sbíрка zákonů. – 2004. – Částka 190. – Č. 563. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>. – Nazva z ekrana. 8. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [Elektronní resurs] : zákon ze dne 24. září 2004 // Sbíрка zákonů. – 2004. – Částka 190. – Č. 561. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>. – Nazva z ekrana.

Bibliography (transliterated): 1. Dolgaja O. I. Kul'turologicheskie osnovy nepreryvnogo obrazovanija v Cheshskoj Respublike / O. I. Dolgaja // Pedagogika. – 2014. – №7. – S. 116–123. 2. Kuznecova O. Ju. Osoblivosti pidgotovki vchiteliv inozemnih mov u Evropejs'kih kraínah / O. Ju. Kuznecova // Visnik Zhitomir'skogo derzhavnogo universitetu – 2009. – №47. – S. 66–70. 3. Puhov'ska L. P. Profesijna pidgotovka vchiteliv u kraínah Zahidnoí Evropi: spil'nist' i rozbizhnosti / L. P. Puhov'ska // K.: Vishha shkola. – 1997. – S. 30–50. 4. Chehija: pogljad na sistemu osviti / [vidp. za vip. Ljudmila Fira]. – T. : Ukrmedkniga, 2006. – 99 s. 5. Janikova, V. Bolonskij process i pedagogicheskoe obrazovanija v Chehii / V. Janikova // Vysshee obrazovanie v Rossii. – 2009. – № 9. – S. 132–137. 6. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha [Elektronní resurs] / Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. – Praha, 2001. – 98 s. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>. – Nazva z ekrana. 7. Zákon o pedagogických pracovních a o změně některých zákonů [Elektronní resurs] : zákon ze dne 24. září 2004 // Sbíрка zákonů. – 2004. – Částka 190. – Č. 563. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>. – Nazva z ekrana. 8. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [Elektronní resurs] : zákon ze dne 24. září 2004 // Sbíрка zákonů. – 2004. – Částka 190. – Č. 561. – Elektron. daní. – Rezhim dostupu: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>. – Nazva z ekrana.

Антоненко О.В.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

У статті висвітлюється сучасний стан професійної освіти вчителів іноземних мов у Чеській Республіці. Автор аналізує модель підготовки педагогів, її становлення та модернізацію за європейськими вимогами. Чільне місце відведено дослідженню педагогічної політики держави, яка сприяє розвитку системи вищої освіти нового зразка. Особлива увага приділяється складовим частинам змісту навчання майбутніх учителів

іноземних мов, що забезпечують якісну підготовку висококваліфікованих кадрів.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, навчальна програма з підготовки вчителів іноземних мов, професійна підготовка, модернізація освіти, навчальна дисципліна, кредитна система.

Антоненко А.В.

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В КОНТЕКСТЕ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЧЕШСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

В статье освещается современное состояние профессионального образования учителей иностранных языков в Чешской Республике. Автор анализирует модель подготовки педагогов, ее становления и модернизацию согласно европейским требованиям. Ведущее место отведено исследованию педагогической политики государства, которая способствует развитию системы высшего образования нового образца. Особое внимание уделяется составляющим частям содержания обучения будущих учителей иностранных языков, которые обеспечивают качественную подготовку высококвалифицированных кадров.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, учебная программа по подготовке учителей иностранных языков, профессиональная подготовка, модернизация образования, учебная дисциплина, кредитная система.

Antonenko A.V.

PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES WITHIN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION MODERNIZATION IN THE CZECH REPUBLIC

The article highlights the current state of teachers professional education of foreign languages in the Czech Republic. The author analyzes the model of teacher training, its development and modernization in accordance with European standards. The leading place reserved for the investigation of pedagogical state policy which promotes the development of the higher education system of the new sample. Particular attention is paid to the parts of the content of training future teachers of foreign languages, which provide qualitative preparation of highly qualified staff.

Keywords: higher education, training program for teachers of foreign languages, training, modernization of education, educational discipline, the credit system.